

Sygn. akt VII U 999/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2021 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Gąsior

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 19 października 2021 r. w W.

sprawy M. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

z udziałem Prezydenta (...) W.

o rozliczenie świadczenia

na skutek odwołania M. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 19 sierpnia 2019 roku, znak: (...)

zmienia decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 19 sierpnia 2019 roku, znak: (...) w ten sposób, że ustala, że brak jest podstaw do dokonywania potrąceń z emerytury należnej W. G. kwot wypłaconych z tytułu zasiłku pielęgnacyjnego za okres 01.07.2013-31.03.2019 oraz zobowiązuje do zwrotu dokonanych potrąceń na rzecz odwołującego.

SSO Renata Gąsior

UZASADNIENIE

M. G. reprezentowany przez żonę J. G. w dniu 6 lutego 2020 r. złożył odwołanie w związku z niewydaniem przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzji w przedmiocie zmniejszenia wysokości emerytury w związku z dokonaniem przez organ potrąceniem z emerytury z dnia 9 maja 2019 r. na kwotę 1.231,29 zł, o którym odwołujący dowiedział się w zawiadomieniu organu rentowego z dnia 26 kwietnia 2019 r.

W uzasadnieniu odwołujący zakwestionował zmniejszenie wysokości świadczenia. Wskazał, że decyzją Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności z dnia 11 kwietnia 2008 r. został zaliczony do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności związanej z licznymi obciążeniami internistycznymi i neurologicznymi, wymaga stałej opieki i pomocy w codziennych podstawowych czynnościach życiowych. W 2008 r. został mu przyznany zasiłek pielęgnacyjny od 1 kwietnia 2008 r. do 31 października 2018 r., a kolejną decyzją z 6 listopada 2018 r. zasiłek został przyznany bezterminowo. Z tego tytułu Urząd (...) W., Wydział (...) dla (...) W., wypłacił mu w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. zasiłek pielęgnacyjny wbrew art. 16 ust. 6 ustawy o świadczeniach rodzinnych, kwotę 10.714,10 zł. W 2019 r. okazało się, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłacał od lipca 2013 r. także dodatek pielęgnacyjny. Odwołujący podkreślił, że nie miał świadomości pobierania podwójnego świadczenia. Środki otrzymane w ramach zasiłku pielęgnacyjnego w lata 2013-2019 były zużywane zgodnie z przeznaczeniem tego zasiłku tj. na kupno leków, środków higieny osobistej i pielęgnacyjnych, a także na pokrycie zwiększonych rachunków za wodę, prąd, gaz. Organ rentowy od maja 2019 r. do stycznia 2020 r. potrącił z emerytury ubezpieczonego kwotę 3.484,63 zł bez wydania w tej sprawie decyzji administracyjnej. Brak wszczęcia przez ZUS postępowania zmierzającego do wydania decyzji

dot. Zmniejszenia świadczenia emerytalnego oznacza, że organ rentowy nie badał, przed potrąceniem z emerytury ubezpieczonego, czy jest to świadczenie nienależnie pobrane w rozumieniu art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych w odniesieniu do wypłaconego mu zasiłku pielęgnacyjnego w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. W oparciu o powyższe odwołujący wniósł o orzeczenie o braku podstaw do zmniejszania emerytury ubezpieczonego o środki wypłacone w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. tytułem zasiłku pielęgnacyjnego, poprzez stwierdzenie, że wypłacone zasiłki nie są nienależnie pobranym świadczeniem w rozumieniu art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych (odwołanie, k. 3-18 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniósł o odrzucenie odwołania na podstawie art. 477¹⁰ § 1 k.p.c., gdyż w odwołaniu nie wskazano decyzji, od której złożono odwołanie, a nadto organ rentowy nie wydał decyzji o której mowa w treści odwołania.

Uzasadniając swe stanowisko, organ rentowy wskazał, że M. G. pobiera emeryturę przyznaną decyzją z dnia 25 lipca 2003 r. Dodatek pielęgnacyjny z tytułu ukończenia siedemdziesiątego piątego roku życia został przyznany decyzją z dnia 27 czerwca 2013 r. W dniu 23 kwietnia 2019 r. do organu rentowego wpłynęło pismo z Urzędu Miasta (...) W. z informacją, że w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. odwołującemu wypłacono nienależny zasiłek pielęgnacyjny w kwocie 10.714,10 zł. Organ rentowy wskazał, że zgodnie z art. 139 ust. 1 pkt 6 o emeryturach i rentach z FUS (Dz. U. z 2020 r., poz. 53) wprowadzone zostały potrącenia kwoty zasiłku pielęgnacyjnego za okres, za który przyznano dodatek pielęgnacyjny. Potrącenia zostały wprowadzone od świadczenia należnego za miesiąc maj, o czym poinformowano odwołującego pismem z 26 kwietnia 2019 r. Potrącenia bezpodstawnie wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego realizowane są na podstawie wniosku Prezydenta (...) W., zatem odstąpienie od żądania zwrotu nie leży w kompetencji organu rentowego (odwołanie, k. 51-52 a.s.).

Zarządzeniem z dnia 19 sierpnia 2020 r. Sad poinformował Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W., że jest uczestnikiem postępowania i zobowiązał go do zajęcia stanowiska w sprawie (k. 98 a.s.).

Pismem z dnia 10 listopada 2020 r. Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W. wniósł o oddalenie odwołania. W uzasadnieniu swojego stanowiska uczestnik postępowania podniósł, że bezspornym jest, że wystąpiły okoliczności powodujące ustalenie prawa do zasiłku pielęgnacyjnego, brak jest również podstaw do twierdzenia, że M. G. przy zachowaniu przeciętnej staranności, mógł nie wiedzieć, że wraz z przyznaniem mu dodatku pielęgnacyjnego traci prawo do zasiłku (odpowiedź na odwołanie, k. 105-106 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

M. G. urodzony (...), posiada prawo do emerytury od dnia 31 lipca 2003 r. przyznane mu decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 25 lipca 2003 r., znak (...). W kolejnych latach świadczenie było przeliczane i waloryzowane (decyzja ZUS z 25 lipca 2003 r., k.13-14 a.r.).

M. G. przeżył wirusowe zapalenie wątroby typu B, cierpi na niestabilność odcinka szyjnego kręgosłupa, chorobę zwyrodnieniową stawów kręgosłupa, osteoporozę, przemijające zaburzenia krążenia mózgowego, naczyniopochodne zaburzenie (...), niedosłuch, nadciśnienie tętnicze, jaskrę, kamice nerkową obustronną, stan po cholelitystomii, refluks żółciowy, zapalenie błony śluzowej żołądka. Ubezpieczony ponadto od 2012 r. cierpi na zespół otępienny alzheimerowsko – naczyniopochodny (zaświadczenie lekarskie, k. 26, karta informacyjna z leczenia szpitalnego, k. 23 -24 a.s.).

W dniu 11 kwietnia 2008 r. Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności wydał decyzję o zaliczeniu M. G. do znacznego stopnia niepełnosprawności o symbolu 05-R, 07-S, 11-I na stałe, stopień niepełnosprawności został ustalony od dnia 11 marca 2008 r., a istnienie niepełnosprawności od 1990 r. (orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z 11 kwietnia 2008 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.).

M. G. w dniu 14 kwietnia 2008 r. złożył w Ośrodku Pomocy Społecznej (...) W. (...) W. wniosek o ustalenie prawa do zasiłku pielęgnacyjnego. Do wniosku dołączył orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z 11 kwietnia 2008 r. We

wniosku tym oświadczył, że jest osobą niepełnosprawną i nie jest uprawniony do dodatku pielęgnacyjnego oraz złożył własnoręczny podpis wraz z datą pod pouczeniem zobowiązującym wnioskodawcę do niezwłocznego powiadomienia podmiotu wypłacającego zasiłek pielęgnacyjny o każdej zmianie mającej wpływ na prawo do zasiłku pielęgnacyjnego. W części II wniosku na samym dole również znajdowało się pouczenie wskazujące m.in. na to, że zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS oraz na podstawie innych ustaw. Pod pouczeniem tym nie było miejsca na podpis osoby wnioskującej o przyznanie świadczenia, który potwierdzałby zapoznanie się z treścią pouczenia (wniosek z 14 kwietnia 2008 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.).

W wyniku rozpoznania ww. wniosku decyzją z dnia 15 kwietnia 2008 r. Ośrodek Pomocy Społecznej (...) W. (...) W. przyznał M. G. zasiłek pielęgnacyjny tj. osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 r.ż. legitymującej się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności na okres od 1 kwietnia 2008 r. bezterminowo w kwocie 153.00 zł miesięcznie (decyzja z 15 kwietnia 2008 r., k. 107 a.s.).

W dniu 31 lipca 2013r. M. G. ukończył 75 lat. W związku z powyższym Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. decyzją z dnia 27 czerwca 2013 r. przyznał mu dodatek pielęgnacyjny od 1 lipca 2013 r. (bezsporne, brak decyzji ZUS w aktach organu rentowego).

W dniu 6 listopada 2018 r. Prezydent (...) W. wydał decyzję (...), którą zmienił decyzję z 15 kwietnia 2008 r. w części dotyczącej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego w ten sposób, że zasiłek pielęgnacyjny ustalił od 1 listopada 2018 r. do 31 października 2019 r. na kwotę 184.42 zł miesięcznie, a w okresie od 1 listopada 2019 r. na kwotę 215,84 zł miesięcznie. W decyzji tej nie zostało zawarte pouczenie, że w przypadku pobierania zasiłku pielęgnacyjnego należy powiadomić organ wypłacający świadczenie o przyznanym dodatku pielęgnacyjnym. W uzasadnieniu wskazano, że na podstawie art. 25 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, osoba uprawniona do świadczeń rodzinnych jest zobowiązana do niezwłocznego powiadomienia organu wypłacającego świadczenia o wystąpieniu zmian w liczbie członków rodziny lub o innych zmianach mających wpływ na prawo do świadczeń rodzinnych oraz że osoba która nienależnie pobrała świadczenia rodzinne jest zobowiązana do ich zwrotu (art. 30 ust. 1 ww. ustawy) (decyzja Prezydenta (...) W. z dnia 6 listopada 2018 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.).

Pismem z dnia 21 marca 2019 r. Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W. złożył do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniosek o udostępnienie danych osobowych do celów ustalenia uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego M. G. z zapytaniem, czy M. G. posiada prawo do dodatku pielęgnacyjnego i od kiedy (wniosek o udostępnienie danych z 21 marca 2019 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.). Pismem z dnia 1 kwietnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. w odpowiedzi na ww. wniosek poinformował, że M. G. pobiera dodatek pielęgnacyjny od 1 lipca 2013 r. (pismo z 1 kwietnia 2019 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.).

Pismem z 18 kwietnia 2019 r. Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W. przekazał do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. pismo informujące, że w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. odwołującemu wypłacono nienależny zasiłek pielęgnacyjny w kwocie 10.714,10 zł (pismo z 18 kwietnia 2019 r. – nienumerowane karty akt Urzędu (...) W.).

W dniu 26 kwietnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. zawiadomił M. G., że wysokość świadczenia od 10 maja 2019 r. wynosi miesięcznie 2.462,58 zł, potrącenie ze świadczenia zostało wprowadzone począwszy od należności za maj 2019 r. będzie dokonywane zgodnie z art. 139 i 140 z zastrzeżeniem art. 141 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zawiadomienie z dnia 26 kwietnia 2019 r. – k. 30 a.s.).

W dniu 23 lipca 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. zawiadomił M. G., że potrącenie ze świadczenia emerytalnego zostało wprowadzone począwszy od należności za sierpień 2019 r. i będzie dokonywane zgodnie z art. 139 i 140 z zastrzeżeniem art. 141 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (zawiadomienie z dnia 23 lipca 2019 r. – nienumerowane karty a.r.).

Pismem z dnia 5 sierpnia 2019 r. Zastępca Burmistrza (...) W. (...) W. zwrócił się do ZUS o zmniejszenie zajęcia i dokonywanie potrąceń w wysokości wypłacanego dodatku pielęgnacyjnego z uwzględnieniem zmian waloryzacyjnych, aktualnie 222,01 zł miesięcznie do czasu całkowitej spłaty należności (pismo z 5 sierpnia 2019 r. – nienumerowane karty a.r.).

M. G. reprezentowany przez żonę J. G. w dniu 6 sierpnia 2019 r. złożył do organu rentowego pismo, w którym zostało podkreślone, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. nie wydał żadnej decyzji administracyjnej o zmniejszeniu świadczenia emerytalnego, od którego M. G. mógłby się odwołać do Sądu powszechnego, a jednocześnie w dniu 9 maja 2019 r. potrącono z jego świadczenia emerytalnego kwotę 1.231,29 zł. Ubezpieczony wniósł o wydanie decyzji administracyjnej przez ZUS nie zmniejszającej świadczenia emerytalnego, gdyż świadczenie rodzinne w formie zasiłku pielęgnacyjnego wypłacone za okres od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. nie było świadczeniem nienależnie pobranym w rozumieniu art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych, ponieważ w 2013 r. i kolejnych latach M. G. nie miał świadomości, że pobiera jednocześnie dodatek pielęgnacyjny i zasiłek pielęgnacyjny, ze względu na stwierdzony u niego zespół otępienny alzheimerowsko – naczyniopochodny (pismo z 6 sierpnia 2019 r. – nienumerowane karty a.r.).

Organ rentowy w terminie dwóch miesięcy nie wydał decyzji w przedmiocie dokonywanych potrąceń (bezsporne).

Pismem z 19 sierpnia 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. poinformował, że aktualnie nie ma podstaw do wstrzymania potrąceń i oświadczył, że wobec pisma Zastępcy Burmistrza (...) W. (...) W. z dnia 5 sierpnia 2019 r. potrącenia z emerytury M. G. będą dokonywane w kwocie 222,01 zł (pismo ZUS z 19 sierpnia 2019 r. – nienumerowane karty a.r.).

W dniu 6 lutego 2020 r. M. G. reprezentowany przez żonę J. G. złożył odwołanie do tutejszego Sądu w związku z niewydaniem przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzji w przedmiocie zmniejszenia wysokości emerytury (odwołanie, k. 3-18 a.s.).

Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2021 r. Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego lekarza specjalisty neurologa celem ustalenia stanu zdrowia odwołującego w okresie od 2013 r. do marca 2019 r., w szczególności, czy miał świadomość pobierania dwóch świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasad przyznawania i wypłacania przedmiotowych świadczeń (postanowienie z dnia 25 stycznia 2021 r., k. 125 a.s.).

Biegły sądowy specjalista z zakresu neurologii dr B. A. na podstawie dostępnej dokumentacji medycznej oraz po analizie opisów badań lekarskich stwierdziła, że w okresie od 2013 r. do marca 2019 r. schorzenia neurologiczne występujące u ubezpieczonego stwierdzone przez lekarzy specjalistów z zakresu neurologii i psychiatrii, w szczególności zespół otępienny alzheimerowsko – naczyniopochodny rozpoznany w 2012 r. z oceną 12 pkt w skali (...) oraz zaawansowane naczyniowe uszkodzenie ośrodka układu nerwowego potwierdzone badaniem rezonansu magnetycznego, powodowały naruszenie sprawności organizmu ubezpieczonego w stopniu dającym podstawy do uznania, że nie miał świadomości pobierania dwóch świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasad przyznawania i wypłacania przedmiotowych świadczeń (opinia biegłego, k. 159-162 a.s.).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił w oparciu o dokumenty zgromadzone w aktach sprawy, w tym na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach rentowych odwołującego i aktach Urzędu (...) W. (...) W.. Ich autentyczność, jak również zgodność z rzeczywistym stanem rzeczy, nie była kwestionowana przez żadną ze stron procesu. Dokumenty zostały więc ocenione jako wiarygodne źródło informacji o okolicznościach faktycznych, które były w sprawie w zasadzie bezsporne, gdyż strony różniły się nie co faktów, ale co do oceny prawnej przepisów prawa materialnego.

W toku sprawy Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego z zakresu neurologii. W ocenie Sądu Okręgowego wnioski zawarte w sporządzonej opinii należy podzielić w całości. Opinia została wydana po analizie całości dokumentacji medycznej zawartej w aktach sądowych. Opinia sporządzone przez biegłego sądowego

neurologa jest wyczerpująca, została sporządzona w sposób jasny i logiczny oraz nie pozostawia wątpliwości, co do dokładnego określenia stanu zdrowia odwołującego oraz jego wpływu na świadomość pobierania dwóch świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasad przyznawania i wypłacania przedmiotowych świadczeń. Sąd miał ponadto na uwadze, że żadna ze stron postępowania nie zakwestionowała ww. opinii biegłego z zakresu neurologii. Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy uznał, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy stanowi wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia kończącego postępowanie w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie M. G. podlegało uwzględnieniu.

Na wstępie należy zważyć, że zgodnie z art. 148¹ § 1 kodeksu postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 11) Sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany uznał powództwo lub gdy po złożeniu przez strony pism procesowych i dokumentów, w tym również po wniesieniu zarzutów lub sprzeciwu od nakazu zapłaty albo sprzeciwu od wyroku zaocznego, Sąd uzna – mając na względzie całokształt przytoczonych twierdzeń i zgłoszonych wniosków dowodowych – że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Analizując treść złożonych przez strony i zgromadzonych w aktach rentowych dokumentów, Sąd uznał, że okoliczności faktyczne nie były w sprawie sporne. Spór nie dotyczył faktów lecz prawa, wobec czego Sąd na podstawie art. 148¹ § 1 k.p.c. uznał, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, co w konsekwencji pozwoliło na rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym.

Zgodnie z art. 477⁹ § 4 k.p.c. jeżeli organ rentowy lub wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności nie wydał decyzji lub orzeczenia w terminie dwóch miesięcy od dnia zgłoszenia roszczenia w sposób przepisany, odwołanie można wnieść w każdym czasie po upływie tego terminu.

Powyżej opisana sytuacja miała miejsce w przedmiotowym przypadku, bowiem pismem z dnia 6 sierpnia 2019 r. M. G. reprezentowany przez żonę J. G. złożył do organu rentowego pismo, w którym wniósł o wydanie decyzji administracyjnej przez ZUS nie zmniejszającej świadczenia emerytalnego, w związku z potrąceniami dokonywanymi przez organ rentowy z emerytury wypłacanej ubezpieczonemu. Organ rentowy w odpowiedzi na ww. pismo nie wydał żadnej decyzji w przepisany termin dwóch miesięcy wynikającym z art. 477⁹ § 4 k.p.c. i dokonywał w dalszym ciągu potrąceń z emerytury odwołującego bez uprzedniego wydania decyzji administracyjnej w tym zakresie.

Przechodząc do oceny zasadności odwołania Sąd zważył, że zgodnie z treścią art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2021r. poz. 291 ze zm.) dodatek pielęgnacyjny przysługuje osobie uprawnionej do emerytury lub renty, jeżeli osoba ta została uznana za całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji albo ukończyła 75 lat życia. Natomiast zgodnie z art. 16 ust. 6, 7 i 8 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 111) zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego. Jeśli przyznano dodatek pielęgnacyjny za okres, za który wypłacono zasiłek pielęgnacyjny, Zakład Ubezpieczeń Społecznych lub inny organ emerytalny lub rentowy, który przyznał dodatek pielęgnacyjny, wypłaca emeryturę lub rentę pomniejszoną o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconego za ten okres zasiłku pielęgnacyjnego i przekazuje tę kwotę na rachunek bankowy organu właściwego, a przekazanie kwoty odpowiadającej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego, uznaje się za zwrot świadczeń nienależnie pobranych.

Podobną regulację ustawodawca zawarł w przepisie art. 139 ust. 1 pkt 6 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym ze świadczeń pieniężnych określonych w niniejszej ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art. 141 m.in.: kwoty nienależnie pobranych zasiłków rodzinnych lub pielęgnacyjnych, świadczeń rodzinnych oraz zasiłków dla opiekunów w razie braku możliwości potrącenia z wypłacanych zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych, świadczeń rodzinnych oraz zasiłków dla opiekunów, wraz z odsetkami za zwłokę w ich spłacie, a także kwoty zasiłku pielęgnacyjnego wypłaconego za okres, za który przyznano dodatek pielęgnacyjny.

W judykaturze niejednokrotnie wyjaśniano, że art. 139 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest przepisem wtórnym w stosunku do innych przepisów, stanowiących podstawę zwrotu świadczeń. Kwoty nienależnie pobranych świadczeń (pkt 2) podlegają zwrotowi przede wszystkim na podstawie przepisów dotyczących tej materii zamieszczonych we właściwych ustawach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2008 r., I UK 73/08). Prawo do zasiłku pielęgnacyjnego przewiduje przepis art. 16 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych. Art. 16 ust. 6 tej ustawy jasno stanowi, że zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego.

Wspomniane wcześniej przepisy art. 16 ust. 7 i 8 ustawy o świadczeniach rodzinnych zostały wprowadzone ustawą nowelizacyjną z dnia 24 lipca 2015 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1302) i stosownie do jej art. 10 pkt 2 weszły w życie 4 marca 2016 r. Mają one zastosowanie w niniejszej sprawie bowiem postępowanie w sprawie zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego nie zostało wszczęte przed tą datą, w związku z czym nie wchodzi w grę przepisy dotychczasowe, o jakich mowa w art. 7 ustawy nowelizacyjnej. Zauważyć należy, że w uzasadnieniu projektu tej ustawy wyraźnie wskazano, że wprowadzenie art. 16 ust. 7 i 8 ustawy o świadczeniach rodzinnych miało na celu uproszczenie dochodzenia zwrotu należności wynikających z równoczesnego pobierania zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego, spełniających podobny cel. Ustawodawca zatem nie tylko wykluczył możliwość otrzymywania obu świadczeń jednocześnie, ale wyłączył swobodę decydowania przez osobę uprawnioną, które świadczenie chce otrzymywać. Od dnia 4 marca 2016 r. w art. 16 ust. 7 ww. ustawy przewidziany został szczególny tryb postępowania w przypadku, gdy danej osobie przyznano dodatek pielęgnacyjny za okres, za który wypłacono zasiłek pielęgnacyjny. Z kolei przepis art. 16 ust. 8 ustawy przewiduje, że przekazanie kwoty odpowiadającej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego, o którym mowa w ust. 7, uznaje się za zwrot świadczeń nienależnie pobranych. W przypadku kumulacji wypłaty zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego przewiduje się zatem „pomniejszenie” emerytury lub renty o wypłacony zasiłek pielęgnacyjny, który z mocy prawa staje się świadczeniem nienależnie pobranym. Wobec tego nie jest wymagane wydanie decyzji w przedmiocie ustalenia nienależnie pobranego świadczenia i jego zwrotu. Przepis ten ma bezwzględnie obowiązujący charakter, obligując Zakład Ubezpieczeń Społecznych do dokonania zmniejszenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 marca 2018 r., sygn. akt II AUa 763/17).

W rozpatrywanej sprawie okolicznością wykluczającą, zdaniem organu rentowego, a także Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W. możliwość pobierania przez M. G. zasiłku pielęgnacyjnego był fakt przyznania mu od dnia 1 lipca 2013 r. przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych dodatku pielęgnacyjnego. Z tym dniem ubezpieczony utracił uprawnienie do zasiłku pielęgnacyjnego, zgodnie bowiem z art. 16 ust. 6 ustawy, zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego. Przepis w tym zakresie jest jednoznaczny i nie zezwala na pobieranie jednocześnie dodatku pielęgnacyjnego i zasiłku pielęgnacyjnego. Nie oznacza to jednak, że w trybie przepisów, które w przedmiotowej sprawie zostały zastosowane, zachodziła możliwość potrącenia M. G. pobranego zasiłku pielęgnacyjnego z wypłacanej mu bieżąco emerytury.

Szczegółowej analizie art. 16 ust. 7 i 8 ustawy o świadczeniach rodzinnych w kontekście sytuacji, które mogą powodować zastosowanie tej regulacji, dokonał Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 14 października 2020 r. (I OSK 1095/20). Wyjaśnił, że nowelizacja art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych, o której wcześniej była mowa, odnosi się wyłącznie do sytuacji, gdy zasiłek pielęgnacyjny został pobrany jednocześnie z tożsamym, co do jego celu, świadczeniem (dodatkiem pielęgnacyjnym), a więc z naruszeniem zasady określonej w art. 16 ust. 6 ww. ustawy. Zasadniczo sytuacja taka ma miejsce, gdy organ rentowy z mocą wsteczną przyznaje rentę lub emeryturę wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym. Nie jest zatem zależna od jakiegokolwiek aktywności czy bierności pobierającego zasiłek pielęgnacyjny, od jego wiedzy czy woli. Dlatego zdarzenie, o którym mowa w art. 16 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych, a więc przyznanie przez organ emerytalno-rentowy dodatku pielęgnacyjnego za ten sam okres, za który wypłacany był wcześniej przyznany zasiłek pielęgnacyjny, co do zasady nie mieści się w definicji legalnej "nienależnego świadczenia" przedstawionej w art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Naczelny Sąd Administracyjny zwrócił również uwagę, co zresztą wynika wprost z uzasadnienia projektu Rady Ministrów ustawy nowelizującej art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych, że uzupełnienia tego przepisu dokonano na wzór obecnie funkcjonującego art. 99 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w celu uproszczenia procedury dochodzenia przez organ

wypłacający dodatek pielęgnacyjny kwoty odpowiadającej nadpłaconemu zasiłkowi pielęgnacyjnemu (bez odsetek) w przypadku, gdy organ rentowy przyzna za ten sam okres dodatek pielęgnacyjny (por. druk nr 3584, Kadencja VII, (...)). Dotyczy więc sytuacji, gdy uprawniony wyłącznie do jednego z rodzajów świadczenia otrzymał je w podwójnej wysokości. Potrącenie ma na celu przywrócenie zgodnego z prawem stanu finansowego uprawnionego. Procedura ta nie ma zatem zastosowania do innych sytuacji, w których organ umocowany będzie do żądania zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego, a które odpowiadają definicji legalnej "nienależnego świadczenia" przedstawionej w art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Jako, że istotna w przedmiotowej sprawie regulacja art. 16 ustawy o świadczeniach rodzinnych została wprowadzona na wzór obecnie funkcjonującego art. 99 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej i w zakresie dotyczącym potrącenia zasiłku stałego lub zasiłku okresowego jest tożsama jak regulacja odnosząca się do zasiłku pielęgnacyjnego, to odwołać należy się również do orzecznictwa sądów powszechnych, które analizowały sytuacje dotyczące możliwości zastosowania art. 99 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Poglądy tam wyrażone, z racji takiej samej regulacji związanej z jednoczesnym pobieraniem emerytury bądź renty z zasiłkiem stałym lub okresowym oraz emerytury bądź renty z zasiłkiem pielęgnacyjnym, są istotne dla oceny zgodności z prawem zaskarżonej decyzji. I tak, w wyroku z dnia 14 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie (III AUa 414/15), dokonując analizy unormowania art. 99 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej stwierdził, że przewidziany tam obowiązek pomniejszenia przyznanej emerytury lub renty o wypłacony zasiłek stały lub okresowy, dotyczy wyłącznie świadczenia przyznanego za okres, za który wypłacono zasiłek. Do wniosku takiego prowadzi sformułowany omawianym przepisem wymóg pokrywania się okresów pobierania zasiłku stałego lub okresowego z okresem na jaki przyznano emeryturę lub rentę, jako konieczny dla pomniejszenia świadczenia z ubezpieczenia społecznego. W analizowanej przez Sąd Apelacyjny sprawie oceniono więc, że organ rentowy nie był uprawniony do potrącenia zasiłku wypłaconego za okres od 1 września 2009 r. do 31 grudnia 2011 r. ze świadczenia rentowego przyznanego zaskarżoną decyzją na okres od 1 grudnia 2013 r. do 31 grudnia 2016 r. Okres, na który zaskarżoną decyzją przyznano prawo do renty, nie obejmuje bowiem okresu, za który wypłacono zasiłek z pomocy społecznej. Podobne stanowisko, również w związku z analizą art. 99 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, zaprezentował Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 2 lutego 2021 r. (III AUa 834/19), w którym wyjaśnił, że jeżeli zostaje wydane orzeczenie (może to być deklaratoryjna decyzja organu rentowego lub prawomocne orzeczenie sądu powszechnego, zmieniające wcześniejszą decyzję organu rentowego, odmawiającą prawa do przyznania danego świadczenia) o przyznaniu wstecz prawa do emerytury/renty za okres, w którym uprawniony korzystał z zasiłku stałego lub okresowego, organ rentowy ma obowiązek zastosować instytucję potrącenia swojego świadczenia ze świadczeniem pobranym już z organu pomocy społecznej. Świadczeniobiorca zobowiązany jest wówczas do zwrotu tych ostatnich, jeżeli pobierał zasiłki w okresie, za który przyznano mu rentę lub emeryturę. Zwrotu dokonuje się, zmniejszając kwotę świadczenia z ubezpieczeń społecznych.

We wszystkich wskazanych orzeczeniach zaakcentowano, że zarówno art. 99 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, stanowiąc „za okres, za który wypłacono zasiłek stały lub zasiłek okresowy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz inne organy rentowe, które przyznały emeryturę lub rentę, wypłacają to świadczenie pomniejszone o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconych za ten okres zasiłków”, jak i art. 16 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych przewidując, że „za okres, za który wypłacono zasiłek pielęgnacyjny, Zakład Ubezpieczeń Społecznych lub inny organ emerytalny lub rentowy, który przyznał dodatek pielęgnacyjny, wypłaca emeryturę lub rentę pomniejszoną o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconego za ten okres zasiłku pielęgnacyjnego”, dotyczą obowiązku pomniejszenia przyznanej emerytury lub renty o wypłacony zasiłek stały lub okresowy albo zasiłek pielęgnacyjny, wyłącznie w odniesieniu do świadczenia przyznanego za okres, za który wypłacono zasiłek. Inaczej mówiąc, świadczenie emerytalne i rentowe musi obejmować ten sam okres, za który potrącany jest zasiłek i nie ma możliwości, aby ze świadczeń wypłacanych w bieżąco i w przeszłości potrącić zasiłki, które nie powinny być wypłacone w okresie przeszłym. Okresy te muszą się pokrywać, dlatego Sąd Apelacyjny w Lublinie w powołanym wyroku wskazywał na sytuację przyznania emerytury lub renty wstecz. Wtedy bowiem otwiera się możliwość, aby dokonując wypłaty wyrównania świadczeń za okres przeszły rozliczyć zasiłek pielęgnacyjny bądź zasiłek stały lub okresowy, które za ten sam okres nie powinny być wypłacone. Również w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 kwietnia 2016 r., odnosząc się do stanu faktycznego tej konkretnej sprawy, w której zapadło rozstrzygnięcie, Sąd ten

wskazał, że jeśli organ rentowy przyznał ubezpieczonej prawo do renty w części za okres wsteczny, obejmujący wypłatę zasiłku z pomocy społecznej, to wtedy właśnie był zobowiązany do pomniejszenia świadczenia na podstawie art. 99 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej w związku z art. 139 ust. 1 pkt 8 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, po uzyskaniu stosownej informacji z Ośrodka Pomocy Społecznej.

Odnosząc powyższe rozważania do okoliczności przedmiotowej sprawy, wskazać należy, że M. G. jest osobą o znacznym stopniu niepełnosprawności. Występujące u ubezpieczonego schorzenia, przede wszystkim zespół otępienny alzheimerowsko – naczyniopochodny rozpoznany w 2012 r. oraz zaawansowane naczyniowe uszkodzenie ośrodka układu nerwowego, spowodowały, że nie miał świadomości pobierania dwóch świadczeń pielęgnacyjnych oraz zasad przyznawania i wypłacania przedmiotowych świadczeń. Ubezpieczony 14 kwietnia 2008 r. złożył w Ośrodku Pomocy Społecznej (...) W. (...) W. wniosek o zasiłek pielęgnacyjny, decyzją z dnia 15 kwietnia 2008 r. przyznano mu zasiłek pielęgnacyjny na okres od 1 kwietnia 2008 r. bezterminowo w kwocie 153,00 zł miesięcznie, a kolejną decyzją z 6 listopada 2018 r. Prezydent (...) W. wydał decyzję (...), którą zmienił decyzję z 15 kwietnia 2008 r. w części dotyczącej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego w ten sposób, że zasiłek pielęgnacyjny ustalił od 1 listopada 2018 r. do 31 października 2019 r. na kwotę 184,42 zł miesięcznie, a w okresie od 1 listopada 2019 r. na kwotę 215,84 zł miesięcznie. Świadczenie nadal przysługiwało bezterminowo. W dniu 31 lipca 2013r. M. G. ukończył 75 lat. W związku z powyższym Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. decyzją z dnia 27 czerwca 2013 r. przyznał mu dodatek pielęgnacyjny od 1 lipca 2013 r. z urzędu. Dopiero 18 kwietnia 2019 r. Urząd Miasta (...) W. Urząd (...) W. przekazał do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. pismo informujące, że w okresie od 1 lipca 2013 r. do 31 marca 2019 r. odwołującemu wypłacono nienależny zasiłek pielęgnacyjny w kwocie 10.714,10 zł. W związku z tym organ rentowy dokonał potrącenia wypłaconych zasiłków z tych świadczeń emerytalnych, które ubezpieczony pobierał od maja 2019 r., a więc w czasie, kiedy zasiłku pielęgnacyjnego już mu nie wypłacano. Tego rodzaju potrącenie, w świetle tego, co wynika z przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych, nie jest jednak możliwe. Tylko z emerytury należnej za ten sam okres, za który przysługuje bądź pobrany został równocześnie dodatek pielęgnacyjny i zasiłek pielęgnacyjny, takie potrącenie mogłoby nastąpić. Ponieważ w rozpatrywanej sprawie tej zbieżności czasowej brak, to nie ma zastosowania art. 16 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Jak wskazał NSA w wyroku z 14 października 2020 r., procedura przewidziana tym przepisem nie ma zastosowania do innych sytuacji niż w nim wskazane, a które odpowiadają definicji legalnej "nienależnego świadczenia" przedstawionej w art. 30 ust. 2 ustawy o świadczeniach rodzinnych. To zatem na podstawie tego ostatniego przepisu istnieje ewentualna możliwość, by domagać się od M. G. zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego, który pobrał równocześnie z dodatkiem pielęgnacyjnym. Natomiast w trybie „uproszczonej” procedury przewidzianej w art. 16 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych nie jest to możliwe.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy orzekł co do istoty sprawy na podstawie art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. stwierdzając, że brak jest podstaw do dokonywania potrąceń z emerytury należnej M. G. kwot wypłaconych z tytułu zasiłku pielęgnacyjnego za okres 01.07.2013-31.03.2019 oraz zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. do zwrotu dokonanych potrąceń na rzecz odwołującego.

SSO Renata Gąsior